

Rozsah současné finanční krize vystihuje jedna suma. Od začátku tohoto roku (2008) se snížila kapitalizace na velkých mezinárodních burzovních trzích téměř o polovinu: o 25 000 miliard dolarů, neboli téměř o dvojnásobek hrubého domácího produktu (HDP) Spojených států amerických. ¹⁾

„S touto finanční krizí umírá ideologie tržního diktátu a bezmocné veřejnosti“, prohlásil 23. října Nicolas Sarkozy, ve stejnou dobu, kdy ohlásil vytvoření tzv. „*suverénních fondů*“, určených k vykoupení akcií velkých průmyslových podniků se „*strategickým*“ významem. Tím se stal pro Němce nevídaným radikálem: „*šílený nápad*“, poznamenal o tom Financial Times Deutschland.

Součástí nové francouzské politiky je tak nesporný návrat státu jako ekonomického aktéra. Předmětem debat včerejška byla volná směna, rovná konkurence a nezávislé finanční trhy. Dnes se hovoří o návratu k protekcionismu, intervencionismu a státnímu kapitalismu, ve zkratce - o „*evropské ekonomické politice*“. Ve Francii byl tento vývoj vřele přivítán, veškeré průzkumy veřejného mínění ukazují, že státní regulace bank a investičních i penzijních fondů má silnou podporu ze strany občanů. To se však setkalo s dlouhým mlčením od těch států Evropské unie, v čele s Německem, které důvěru k etatismu nemají, obzvláště ne pak k tomu francouzské provenience.

Dalo se ale, tváří v tvář této krizi, jednat jinak?

Jednoznačně se jedná o krizi strukturální, krizi neoliberalního modelu trvalého rozvoje, která se rozvíjela od konce 80. let. Tento politicko-ekonomický model, který dereguluje bankovní operace a finanční vklady, je charakteristický přizpůsobením veškeré výroby k honbě za ziskem, a to na úkor výše mezd. Bohatství zde již více nevzniká především z výnosu z práce, ale ze zhodnocování kapitálu. Důsledky poklesu mezd, který ohrožuje společenskou stabilitu poválečných let, byly tak ničivé, že nemohly být vyrovnány ani rostoucí zadlužeností. Je to právě tento systém, který dnes leží v troskách.

Velké finanční krize jsou jako zemětřesení: po mohutném počátečním otřesu je třeba v delším časovém měřítku očekávat množství „*odpovědí*“. Přesněji řečeno: po prvotním úderu sami napomáháme k postupnému hromadění následků, které mohou vyústit až k naprostému chaosu.

Nelze mít žádné pochyby o tom, že ekonomiky západní Evropy a severní Ameriky zasáhne dlouhá a hluboká recese, která způsobí růst nezaměstnanosti. To nejspíš povede i k celkovému poklesu tržeb, který se neodvratně odrazí na trzích a obchodech na burze. Vztah mezi spekulativní a reálnou ekonomikou je ve skutečnosti velmi reálný, firmy jsou silně závislé na bankovním systému, a to kvůli úvěrům, které firmy potřebují pro své další investice. Krize způsobuje, že banky dnes tyto úvěry stahují mohutně z oběhu (to je také onen význam anglického sousloví „*credit crunch*“). Průvodním efektem tohoto stahování úvěrů bude pravděpodobně i prudký pokles movitého i nemovitého majetku, ale i silné znehodnocení penzijních fondů zajišťujících důchody.

V eurozóně bude zpomalení hospodářského vývoje obzvláště silné ve Španělsku a v Anglii. Od konce tohoto roku budou recesí nicméně zastiženy i Francie a Německo.

Aby se tato recese neproměnila v naprostou krizi, západní ekonomiky se budou muset smířit se zvýšenou inflací, stejně jako s návratem státu do role hlavního ekonomického aktéra (jak je tomu v případě Ruska, Číny, nebo Brazílie). To je již nyní vidět v bankovním sektoru, kde se vlády staly ručiteli bank i pojišťoven. Další kroky budou zahrnovat znovuzavedení celní kontroly, regulaci mezinárodních finančních toků, návrat k aktivní „*průmyslové politice*“, konec dogmatu podporujícího nezávislost centrálních bank a institucionální přebudování Mezinárodního měnového fondu (MMF). Nedá se vyloučit ani krize euro měny a v důsledku i krize evropských institucí.

„*Jestliže tato krize něco vyprodukovala, je to (potřeba) návrat(u) politiky,*“ řekl Nicolas Sarkozy. Je však takový krok možný? Neidealizujeme si skutečnou národu kapitalismu? „*Kapitál vidí jakékoliv meze jako překážku,*“ tvrdil již Karl Marx. Logika hromadění kapitálu – to je nestřednost, odmítnutí jakýchkoliv zábran, snaha o řízení světa tržní logikou, proměna všech hodnot na komodity, *Gestell* o němž hovořil Heidegger. Tváří v tvář neodolatelné síle „*hyper-kapitalismu*“ je proto možné, že úsilí Nicolase Sarkozyho bude marné.

¹⁾ *Pozn. překl.: kapitalizace – tržní ocenění základního kapitálu akciové společnosti. Tržní kapitalizace se poté vypočítá jako součin počtu akcií a jejich kurzu.*

Pro Délský potápěč přeložil Stanislav Máselník.